

— Συμφωνῶ, μοῦ ἀπαντᾷ ὁ Σοῦτσος, ὅτι ὅλα εἶναι καλὰ ὅσα λέγεις· ἀλλ' εἶμαι στρατιωτικὸς καὶ χρεωστῶ τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν βασιλέα. Μίαν ζωὴν ἔχω· ΟΤΑΝ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΠῃ Ν' ΑΠΟΘΑΝΩ Θ' ΑΠΟΘΑΝΩ· δὲν εἰμπορῶ λοιπὸν νὰ τὸν ἐγκαταλείψω.

"Αν αὐτὰ μᾶς φαίνονται λόγια φουσκωμένα σήμερα, δὲν πιστεύω νὰ φταίῃ ἐκεῖνος ποῦ τὰ ξεστομίζει. "Αν τὸ θᾶμα εἶναι σπάνιο σήμερα, τάχα τὸ θᾶμα φταίει ἢ ἐμεῖς ποῦ χάσαμε τὴν πίστη;

Τὸ ἴδιο θὰ εἶχα νὰ εἰπῶ ἕνα πρὸς ἕνα καὶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα πρόσωπα τοῦ ἔργου. Τὰ λόγια ποῦ λένε καὶ τὰ καμώματα ποῦ κάνουνε, εἶναι χυμένα σὲς ἱστορικὲς σελίδες τῆς ἐποχῆς. "Εἶται ὥραϊα, μεγαλόπρεπα, ἀρμονικά, ἐλληνικά. Δὲ ρωτᾷ ἂν ἦταν διαμάντια ἢ γυαλιά· φτάνει ποῦ ἡ ἀκαρδὴ καὶ ἄψυχὴ ἐποχὴ ποῦ τὴν κληρονόμησε—ἡ ἐποχὴ μας λέω—τὰ κάνει νὰ φαίνονται διαμάντια. "Ο κ. Βῶκος δὲν ἔκαμε ἄλλο παρὰ νὰ τὰ συνάξῃ καὶ νὰ τ' ἀνεβάσῃ στὴ σκηνὴ μὲ τέχνη καὶ μέτρο ζηλευτό. Τώρα εἶνε πιθανὸν συνάξοντάς τα νὰ ἔδειξε περισσότερη ἀγάπη καὶ θαυμασμὸ ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε. Εἶναι ἀκόμη πιθανὸν ἡ τέχνη καὶ τὸ μέτρο του νὰ μὴν ἀρέσουν σὶν κανένα. Μπορεῖ τὸ ἔργο νὰ εἶχε καὶ ἄλλη φυσιογνωμία, περισσότερη καλλιτεχνικὴ ψυχὴ. Σ' αὐτὰ ἐγὼ δὲν ἀνακατεύομαι, οὔτε κάνω τὸν κριτικόν. Νὰ ὁ φίλος μου Ξενόπουλος καὶ τόσοι ἄλλοι. "Εγὼ ἠθέλησα ἀπλῶς νὰ μιλήσω γιὰ τὰ λόγια τοῦ ἔργου· νὰ συστήσω πῶς χρειάζεται κάποιο χαλινάρι στὴ φρονημάδα μας. Γιατὶ μὲ τὸ δρόμο ποῦ πῆρε μὲ τρομάζει σὶ ἀλήθεια. Εἶναι φόβος νὰ καταστήσουμε μουγγοί. Νὰ γράφουμε τὰ χεῖλη μας γιὰ νὰ μὴν εἰποῦμε παλάβρες· νὰ ξεσχίσουμε καὶ τὶς ἱστορικὲς σελίδες γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ταρταρίνοι. "Ετσι ἔ!

Τὰ κακόμοιρα τὰ λόγια! ἀρχίζω νὰ τὰ λυποῦμαι. Εἶναι, βλέπετε, βοτάνι τοῦ τόπου μας· πῶς νὰ τοὺς ἀρνηθοῦμε ὅλως διόλου τὴ ζωὴ; "Οχι· ἄς τ' ἀφίνουμε νὰ φυτρώνουν, φτάνει νὰ φυτρώνουν μεστὰ, ὥραϊα καὶ πρὸ πάντων ἀληθινά.

Τάχα ἡ βουβαμάρα δὲ μᾶς φέρνει ἴσα στὸ θάνατο;

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Α'.

Ξενούπολη, 29—9—05

"Αγαπημένη μου ἀδερφή,

"Εσύ, ποῦ εἶσαι ποιητὴς μεγαλήτερος ἀπὸ μένα καὶ ἀπὸ πολλοὺς ποῦ ἀπόχτησαν τὸνομα μόνο καὶ μόνο γιατί ἀγωνιστήκανε νὰ δείξουν τὴ χάρη, ἐσύ, ποῦ ἡ ψυχὴ σου εἶναι πηγὴ ἀστείρευτῆς ἀγάπης, καὶ δυὸ μῆνες μ' ἔλουνες τώρα μὲ τὰ δάανάτ' ἡς νερό, ἐσύ, ποῦ ἔμαθες ἀπὸ ἄλλη μεγαλήτερή μας Πουήτρα τὸ βαθὺ μυστικὸ ποῦ μαγεύει ψυχὰς καὶ συνεπαίρνει καρδιὰς, — σὲ ποῖον ἄλλον παρὰ σ' ἐσένα;

"Εχω πολλὰ καὶ πολυσήμαντα νὰ σοῦ πῶ ἔσένα, ἀγάπη μου. Πολλὰ, ποῦ μοῦ τὰ ῥόπηξες μὲ τὰ σιωπηλά σου τὰ μάτια, μὲ τὴ συμπονίᾳ σου ἐκείνη τὴν τρυφερή, τὴν ἀμίλητη, ποῦ μὲ προσκαλοῦσε νὰ γυρῶ καὶ νὰ βρῶ γλυκὸ καταφύγιο μέσα στὴν παρηγορητικὴ ψυχὴ σου. Μὰ ἡ ὥρα τους δὲν ἦρθε ἀκόμα. "Ισως θᾶρθῃ, διὰν πάλε διψᾶσω καὶ κατέβω ἐκεῖ στὰ λιόλουστὰ σου λιμέρια νὰ ξαναπῶ ἀπὸ τὰ δάανάτ' ἡς νερό "Αλλά θὰ σοῦ πῶ τώρα, πρὶν κορινιώτερα, πρὶν χαροῦμενα, καὶ πρὶν ταιριαζόμενα, ὅτι ἀπὸ τέτοιο ἀξέχαστο συναπάντημα.

"Ἦρθα σὴν ἀγκαλιά σας κατόπι ἀπὸ σαράντα χρόνων πλανέματα, μὲ βαρειά, μὲ καρβοσοσμένη ψυχὴ. Δὲ λογαριάζω τὶς λίγες μέρες ποῦ σ' εἶχα ἀνταμῶσει τυφούλα, εἴκοσι χρόνια κ' ἐδῶ. Δὲν εἶταν ὥρα τότες νὰ γνωριστοῦμε καθὼς γνωρίστηκαμε τώρα, ἐγὼ στὸ κατώφλι τῶ γερατιῶνε, ἐσύ στὰ κατὰμεσα τῆς ἀχτινοβόλας ζωῆς σου. Μικροῦλα τριῶν τεσσάρων χρόνων σὲ γνωρίζω, κ' εἶσαι σ' εἶχα μὲς σὴν καρδιά μου ὅλη μου τὴ ζωὴ. Ντροπαλοῦταικη, συμμαζεμένη, δολόγηκη. "Ενα κλωνι δ,τι βγήκε. Τέτοια εἴδονται τότες. "Ἦρθα τώρα καὶ σὲ βρήκα δέντρο πολὺκλωνο καὶ μυριόφυλλο. Κάθησα ἀποσταμένος σὶν ἴσκιό σου, καὶ ξανάζησα. Τὴ ναυαγμένη ψυχὴ μου τὴν πῆρες ἐσύ, θεϊκὴ μου Ναυσικά, καὶ μὲ χίλια χαδεντικά φανερώματα τῆς βαθιάς συμπονίας σου, τὴν ἐμέρωσες, τὴ γλύκανες, τὴ θεράπευες.

Κοίταξα τότες γύρω μου, καὶ τὴν ἄκουσα πάλε τῆς πατρίδας τὴ μελωδία. "Όλα μοῦ χαμογέλασαν καὶ μοῦ γλυκολαλοῦσαν. "Όση λησμονησιὰ φαίνονταν πῶς τοὺς εἶχα τόσα καὶ τόσα χρόνια, ἄλλη τόση ἀγάπη καὶ καλοτυχία μοῦ χαρίζανε. Σὲ κάθε μου πάτημα λὲς κ' ἔβγαζαν ὡς κ' οἱ πέτρες, ὡς καὶ τὸ χῶμα, ὡς καὶ τὰ λιοκαμμένα τὰ ξεράγκαθα, τὸ γλυκότερο ἄρωμά τους γιὰ νὰ μὲ βαλσαμώνουν. Ἀντὶς νὰ μὲ πληρώνουν καὶ νὰ μὲ βασανίζουν, ποῦ τοὺς ἔγινε ξένος.

"Αγάπη, ἀτέλειωτὴ ἀγάπη παντοῦ. Στῆς μάνας τὴ γαλήνια τὴν ὄψη, σὶν ἀγαπημένων τὰ σύμποινα λόγια, σὶν πενθῶν τάλαιφρὸ τᾶναστέναγμα, στοῦ ἡμερον ἀκρογιαλιοῦ τὸ μουρμουρητό, σὶν βουνῶν τὶς μεθυστικὲς μυρουδιὰς, στοῦ τζιτζικα τὴ φωνὴ τὴν πατηγνυρική, σὶς τρουζαλλίδας τὸ νυχτερινὸ τὸ παράπονο, παντοῦ ἀπέραντὴ ἀγάπη καὶ ἀπέραντὴ γλύκα.

"Απέραντὴ ἀγάπη καὶ γλύκα καὶ σὴν ἄλλη μουσική τὴ θεϊκὴ καὶ τὴν ἱερή, σὶν γλώσσα τοῦ χωριοῦ τὴν ἀθάνατη. τὴν ψυχογιάτρουνα καὶ τὴ ζωοδότρια, ποῦ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς βγαίνουν τὰ μεγαλήτερα μνημεῖα τῆς μεγαλήτερας τέχνης, καὶ ποῦ ἔτρεχαν, ὅλο ἔτρεχαν τὰ ροσγά τῆς λόγια τρυφῶν μου, καὶ ἀπὸ τῆς βρυσοῦλας τὸ νερό πρὶν κρουσταλλίνα, καὶ ἀπὸ τοῦ μιλῆ τὸ χάδεμα πρὶν δροσάτι.

"Προχουμουν κάποτε νὰ ξαποστάσω στὸ ἱσκιερό ξεροκὸ σου, ὥρα ποῦ ἔφλεγε τὸ λιόπερι, κ' ἐντοιωθῆ ἄξερνα ἀραχνοῦφατο τοῦλι νᾶπλώνεται σὶν πρὶν σωπό μου ἀπὸ χέρι ἀθώρητο. "Ανοίγα τὰ μάτια μου τότες καὶ σὲ θεωροῦσα. "Ενα χαμόγελο, καὶ ἀποκοιμόμουν σὶν παιδί ποῦ ἀμαρτία δὲ γνώρισε. Τὶ νὰ γίνονταν ἢ Σ υ ν ε ἰ δ η σ ἢ ἐκείνη τὴν ὥρα; "Εσύ τὴν κατάστρεφες, τὴ σκοτεινὴ καὶ τὴ μαύρη, μὲ τὸ φῶς τῆς ἀγάπης σου.

Μὲ τέτοια θεῖα μάγια ξαναγεννημέν' ἡ ψυχὴ μου γυρίζει πάλε σὴν ξενιτιά. Τὶ τὴν προσμένει ἐκεῖ, σὲ πόσες παλαιότερες θὰ ξαναβῇ ὡς μὲ τὸ τέλος, ἴσως δυνηθῶ καὶ σοῦ τὰ ἱστορήσω μὰ μέρα. Σήμερα ἄλλα, κ' ἴσως πρὶν καλόδεχτα ἔχω νὰ σοῦ ἱστορήσω. Τὸ πῶς ἦρθα ὡς ἐδῶ ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ σἀποχαιρέτησα. Θὰ πῆς πῶς δυὸ λόγια, καὶ περιγράφεται τέτοιο πρᾶμα. "Απὸ βαπόρι σὲ βαπόρι, καὶ ξανάπεσα πάλε σὶν ξένα. Εἶναι ὅμως ἕνα δυὸ περιστατικά ποῦ μοῦ τῶκαμαν αὐτὸ τὸ ταξίδι τοῦ γυρισμοῦ μου πολὺτιμο, καὶ αὐτὰ ἴσα ἴσα θέλω νὰ σοῦ περιγράψω.

ΕΛΑ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

(Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὺ 161 φύλλο)

Δ'.

Καὶ τῆς μαννούλας μου τώρα ἡ ζωὴ βασιλεύει μέρα μὲ τὴν ἡμέρα. "Εξούσαμε πάντα πολυθασανιμένα μέσα σὶν σπῆτι, ἀμίλητα τὸ περισσότερο, μὰ καὶ σὶν μιλούσαμε, λιγοστὰ τὰ λόγια μας, καὶ ὁ πατέρας ἦταν πάντα βαρὺς καὶ μυστικός. "Ἦταν ἕνας ἡσυχίος γιὰ μᾶς, καὶ ὥσπου πῶς τὸν λατρεύαμε, πῶς τὸν φοβόμαστε ἀγαπώντας τον!

— Καμήνη, τί ἔχει ἡ μαννούλα, μοῦ εἶπε μὲ μὲρα ἡ ἀδερφή, τί ἔχει κιόλο κλαίει;

— Δὲν ξέρω, σὶν μάτια μου... δὲν ξέρω...

— Μὰ κ' ὁ πατέρας ὅλο τὴ μαλώνει;..

— Νὲ σὲ χαρῶ δὲν ξέρω...

Κ' ὅστερα μοῦ εἶπε σὶν σκέφτηκε γιὰ λίγο.

— Μὰ καὶ σὺ τί ἔχεις; Κάτι μοῦ κρύβεις κακό... "Ελα πὲς το μοῦ γιατί... ξέρεις... "Ελα πὲς

μου...

Περνοῦσε ἀπὸ τὴν κάμαρα ἡ μητέρα πηγαίνοντας σὴν τραπεζαρία. Στάθηκε ἀκούοντας τὴν ἀδερφοῦλα μου, μᾶς κοίταξε, καὶ εἶπε:

— Τί σὲ ρωτᾷ, Θεανῶ;

— Κάτι γιὰ... γιὰ κάτι... Καὶ κατέβηκα τὰ μάτια σὶν πάτωμα.

— Γιὰ τί;..

— Νὰ γιὰ σὲς... γιὰ τὸν πατέρα... ξέρω καὶ γώ...

"Ἡ μητέρα ἐκούνησε τὸ κεφάλι· ὅστερα ξανάπε:

— Καλὰ... καὶ σὺ τί τῆς λὲς;..

— Τί νὰ τῆς εἰπῶ;..

— Γιὰ ὅ,τι ξέρεις...

— Καὶ τί νὰ ξέρω;.. εἶπα κοιτάζοντάς τη μὲ φόβο, ἐρωτηματικά σὶν μάτια, σὰ νὰ μάντευα ὅτι κατέχει πῶς ἐγὼ κάτι θὰ ξέρω, δὲν ἦταν ἀλλοιῶς παρὰ κάτι νὰ ξέρω...

— Μητερούλα, καλὴ μου μητερούλα, εἶπα μὲ νάχα καὶ πιάνοντάς της τὸ χεῖρ τῆς τὸ καταφύλλονα, καὶ τὰ δάκρυά μου τὸ βρέχανε.

— Σῶπα τώρα, μοῦ εἶπε, σῶπα. Αἶ, καὶ τί ἔχεις; "Ο θεὸς θὰ τὰ φέρῃ δεξιά... θὰ γείνη καλὰ κ' ὁ πατέρας σου... καὶ δὲ θὰ ζοῦμε εἴτσι...

— Μητέρα! ἐκλαίει τ' ἀδερφί μου.

— Μαννούλα μου, εἰλεγα γώ, μὰ τί ἔχει ὁ πατέρας; Εἶνε ἄρρωστος;

— "Ελάτε τώρα νὰ κάτσετε ἡσυχὰ, κακόμοιρα παιδιὰ, καὶ νὰ κάμειτε τὴν προσευκὴ σας σὴν Παναγιά, νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ὑγεία...

Δὲν ἀποτέλειωσε ποῦ ἀκούσαμε σὴν σάλα τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα, κ' ὅστερα τὸ γέλοιο τοῦ ἐπράνταξε τὸ σπῆτι. "Ἡ μητέρα μισάνοιξε τὴν πόρτα τῆς κάμαρας ν' ἀκουμαστῇ. Γελοῦσε πάντα, καὶ φώναζε:

— Γιάννη, καλῶς μᾶς ἦρθες, παιδάκι, ποῦ σὲ γέννησα μέσα σὴν θάλασσα! "Ετσι σὲ γέννησα! Χά! χά! "Ὅστερα ἀκούσαμε τὴ φωνὴ τοῦ Γιάννη ποῦ ρώταγε ποῦ εἴμαστε, καὶ ὁ πατέρας γελώντας πάντα, τοῦ ἀποκρίθηκε πῶς εἴμαστε μέσα, καὶ κάνουμε τὴν προσευκὴ μας. "Ἡ μαννούλα χλώμιασε ἀκούοντας εἴτσι.—Τί, εἶπε, μᾶς μάντεψε πῶς θὰ κάναμε τὴν προσευκὴ μας;

— Γιάννη, καλὸ μου παληκάρι, τοῦ λεγε, ἐποῦτα σου τὰ λουλούδια τὰ πᾶς τῆς Θεανῶς, δέλιε, καὶ τὰ κοψὲς γιὰ αὐτὴ; "Εσύ, τὸ παληκάρι τὸ ἐλεύτερο, ὁ ναύτης ποῦ δὲ γνώρισε παρὰ τὴ θάλασσα γιὰ μάννα... ποῦ θέφεσαι σὶν ἄφρο τῆς... γιὰ νὰκούσῃς Γιάννη, καὶ τὸ τραγοῦδι σου, ἂν τὸ τραγοῦδι σου... Πότε, Γιάννη, θὰρμενίσῃς καὶ σὺ;

Τὸ εἶναι, ποῦ σὰ σταναχωρέθηκα κ' ἐφυγα ἀπὸ τῆ Σμύρνης, ποῦ δὲ μ' ἀφήσανε νὰ μιλῶ ἀπὸ, γιατί ἔχουν ἐκεῖ αὐτιά κ' οἱ τοῖχοι, καὶ κατέβηκα στὴν Ἀθήνα, ποῦ μπορεῖς νὰ τῇ φωνάζης ὅσο θές τὴν ἀλήθεια, μὰ δὲν τυχαίνει πάντα νάχουν οἱ ἄλλοι αὐτιά,—ὁ φίλος μου ὁ Ταγκόπουλος, ὁ μεγάλος αὐτὸς παληκαρὸς τῆς πένης καὶ πρόμαχος τῆς Ἰδέας, μοῦ εἶχε διαλεγμένο ἀψηλὸ ἀψηλὸ κατοίκημα, γὰρ νὰ μπορῶ νὰ κοιτάζω ἀπὸ κεῖ τὴν Ἀ κ ρ ὀ π ο λ η. Πρὶν ἀκόμα μὲ καλογνωρίσῃ μὲ μάντεψε ὁ φίλος, γιατί, μὴ θαρρῆς, ἔχει καὶ αὐτὸς ψυχὴ ἀπὸ κείνες ποῦ β λ έ π ο υ ν.

Τὸ πιστεύεις; Κάθε στιγμή καὶ κάθε ὥρα ποῦ βρισκόμουν ὁρθὸς μὲς στὸ τρίπατο ἐκεῖνο φώλιασμα, καὶ ποῦ ὁ ἀλύπητος ἥλιος δὲ μ' ἄφινε νὰ βγῶ στεφανωμένος μὲ τῆς φαντασίας στεφάνι, νάκολοιθῶ τῆς φαντασίας Παναθηναϊκῆ συνοδία, καὶ νά-νεβῶ, νὰ γονατίσω καὶ νὰ λατρεύω τῆς φαντασίας μὲν Ἀθηνᾶ,—πήγαινα καὶ ἀκουμποῦσα στὸν ἐξώστη μου, καὶ δίχως μιλιά, δίχως μῆτε νεῦρο μου νὰ σαλεύῃ, θάωρα, ὅλο θάωρα. Ἐλεγε καὶ ὁ ἀθάνατος Παρθενώνας εἶχε ἀπλωμένα οὐράνια φτερά, καὶ ζύγασε ἀνάλαφρος μέσα στὸν καταδιάφανο ἐκεῖνο αἰθέρα. Ἐλεγε καὶ εἶταν ἀνοικμένη ἡ λαμπρότερη σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπινου μεγαλείου, νὰ τῇ διαβάσῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ λατρεύῃ. Εἶταν παρὰ πολλὴ ἡ λάμψη τῆς, καὶ παρὰ πολὺν τὸ ὕψος τῆς γὰρ νὰ τῇ διαβάσῃ. Στεκόμουν μόνον καὶ λάτρευα. Μόλις μόλις μπόρεσα μὲ ἰά λέξη νὰ βγάλω, — Γ α λ ή ν η. Τῇ γαλήνῃ ἐκεῖνῃ τῆς Ὑπέροτης Ὀμορφίας, τῆς ὑπέροτης ἀλήθειας. Κι ὅσο συλλογιόμουν, ἀγαπητή μου, πῶς στάθηκε αὐτὴ ἡ γαλήνη ἀνώτερη, δηλαδή δυνατοτέρα ἀπὸ τίς πρὸ φοβερὲς ἐθνικὲς μας φουρτούνες, ἀφοῦ πολλὲς τους πέρασαν καὶ ξεχάστηκαν, καὶ ἐκεῖνῃ ἀκόμα ὁ π ὶ ὁ χ ε ῖ, ἄλλο ὄνομα νὰ τῆς βρῶ δὲν μποροῦσα παρὰ Θ ε ὅ τ η τ α. Στεκόμουν λοιπὸν ἀμήλητος καὶ ἀσάλευτος πάντα, καὶ λάτρευα τὴ Θ ε ὅ τ η τ α.

Εἶταν πρὸ βράδυ σὰν ἦρθε ὁ Ταγκόπουλος, γὰρ νὰ βοῦμε περίπατο. Βγήκαμε, καὶ περνούσαμε ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, κόσμο γιομάτο τότε, νὰ πᾶμε κατὰ τίς Στῆλες.

— Νά τονά! Φωνάζει ἄξαφνα ἑξαλλος ὁ Ταγκόπουλος.

Εἶταν Ἐ κ ε ῖ ν ο ς. Εἶταν ἐκεῖνος ποῦ καὶ βλέπει καὶ λαλεῖ καὶ ψάλλει καὶ τραγουδᾷ καὶ σὲ λ ι ὠ ν ε ῖ (ὁ Ψυχάρης τὸ εἶπε αὐτὸ) μὲ τὴν ἀκατανόητῇ του ψυχῇ, εἶταν ὁ ἀκριβὸς μου ὁ «Κωστάκης» ὁ Πα-

λαμᾶς. Ὁ μεγάλος ἐρημνέας τοῦ παλιοῦ Παρθενώ-να, ὁ νέος μας ὁ ποιητικὸς Παρθενώνας, ποῦ τὰ θεῖκά του φτερούγια ὕψος δὲν ξέρουνε μῆτε βάθος, ἐπειδὴ φτερουγίζουν αὐτὰ παντοῦ.

Διαβάζοντας τοῦ Παλαμᾶ ἓνα ποίημα, ἡ καὶ μόνον τὸ πλατὺ ὄνομά του, φαντάζεσαι ἄξαφνα κα-νένα μεγαλοκάματο γίγαντα. Κι ὅμως εἶναι ζουμπουλάκι μόνον ὁ νόστιμος, ὁ μικρός, ὁ χαριτωμέ-νος μου ὁ Κωστάκης.

Ἐπρεπε νὰ τὸ βλέπῃς τὸ χρυσὸ προσώπκι του ὅταν ὁ Ταγκόπουλος τοῦ εἶπε ποιὸς εἶμουν. Ἀχτινο-βόλῃς σὰν τὸν πρὸ λαμπρότερο στίχο του. Ἐμεινε ἄφωνος μὴ σιγή. Μὰ ἔλεγε, τί δὲν ἔλεγε ἡ χαρού-μενη ὄψη του!

Εἶπαν πῶς εἶναι ἡσυχος ὁ Παλαμᾶς καὶ σιωπη-λός. Ἐγὼ τότε βρήκα ὁμιλητικὸ, καὶ μάλιστα μελω-δικὸ ἴσα μὲ τὰ ἔργα του. Ἐτρεχαν καὶ κατακυλού-σαν ποτάμι τὰ χρυσά, τὰ ὀνειριασμένα, καὶ συνάμα τὰ κριτικὰ λόγια του ὦρες καὶ ὦρες, καὶ ἐκεῖνῃ τῇ βρα-δυνὴ κοινὰ στίς Κολόννες, καὶ τὴν ἄλλην, στὸ λαμπρὸ περιβόλι τῆς Κηβισσῆς, ποῦ τόσο δημοφιλὴ τὴν περι-γραφε, καθὼς θὰ εἶδες, ὁ «Δῆμος Νησιώτης».

Ποτὲς ἡ ψυχὴ μου δὲν ἦπτε τόση—ἂ γ ἄ π η νὰ πῶ δὲν μπορῶ, ἀφοῦ ἔχω τὴ δική σου ἀγάπη—μὴ ἂ λ ή θ ε ῖ α μαζὶ καὶ ὁ μ ο ρ φ ῖ ἂ.

— Νὰ σοῦ γράψω τὸ τί ἔλεγε, εἶπες; Τὸ ἴδιο σὰ νὰ ζητᾷς νὰ στρεφογυρίσῃ ὁ νοῦς μου μέσα στῆς φαντασίας τὰς τῆς, νὰ βουτήξῃ μὲς στῆς ψυχῆς τίς φουρτούνες, νὰ πάρῃ ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ τὴν ἱστορία, καὶ νὰ γυρίξῃ μ' ἀχτίδας γοργάδα μὴ τὸνα, μὴ τῆλο σημάδι τῆς, νὰ κρίνῃ μ' ἀλάθευτῇ ζυγαρῇ τὰ πρὸ ψιλὰ, τὰ πρὸ δυσκολοπιαστὰ μαργαριτάρια ἐνὸς Σο-λωμοῦ, ἐνὸς Βασιλειῆ, ἐνὸς Ψυχάρη ἢ ἐνὸς Πάλλη, νὰ ξεχώρῃ καὶ νὰ ξεδιαλύνῃ ξεχασμένα καὶ θαμ-πωμένα πετράδια παλιῶν ψαλιτῶν, ἀκόμα καὶ ξέ-νων—ἀδύνατα πρόματα μοῦ ζητᾷς. Πολὺ καλλίτερα θὰ κάμῃς, σὲ βεβαιώνω, ψυχῇ μου, νὰ διαβάσῃς, ἃς ποῦμε τὸν ἀμίμητο ἐκεῖνο «Αὐδεκάλογο τοῦ Γύφτου», ποῦ τὸν διάβασε τότε τὸ Παλλῆ καὶ μοῦγρα-ψε, μὲ τὸν ἀπλό, μὰ ἀδίταγο τρόπο του, μὴ κρίση ποῦ δὲν ταιριάζει ἐγὼ νὰ τῇ μεταπῶ, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος πρέπει νὰ μᾶς τὴ δημοσιεύῃ μὴ μέρα.

Θυμᾶσαι σὰ μᾶς ἔλεγε ὁ φίλος ὁ Κάππας μας αὐτοῦ κάτου πῶς δὲν τὸν νοιώθει τὸν Παλαμᾶ; Κα-θόλου δὲν τὸ παραξενεύηκα, μὰ τὸν Παρθενώνα! Γιατί—καθὼς τὸ εἶπε δὲ καὶ ὁ Δ. Νησιώτης—ὁ Πα-λαμᾶς ἀπλώνει σὰ μεγαλοφάνταστα καὶ παραρμόνια τραγούδια τοῦ ὀλοῦ τῆς Σ κ έ ψ η ς τῇ λαμπρόδαν.

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ κρατᾷμε τοῦλάχιστο μὴ λ α μ π ἂ ὁ ἀπὸ σκέψῃ, καὶ ἄλλῃ μὴ ἀπὸ μάθηση καὶ μελέτῃ, γὰρ νὰ χαροῦμε τὴν τέχνην του. Ὅποιος θέλει τὴν Τέχνην γλυκύποιο ζαχαρόνερο, δὴν λογά-μα ἀγάπης ἢ πόνου ἢ καὶ χαρᾶς, καὶ νοιώθει ἀπὸ αἴσθημα ἢ καὶ ἀπὸ Τέχνην, ἀπὸ Μεγάλῃ Τέχνῃ ὅμως ὄχι.

Ἔστερ' ἀπὸ τέτοιες ἀπόλαυτες, ἀδερφοῦλα μου, πῶς νὰ μὴ γυρίσω εὐτυχημένος; Καὶ πῶς νὰ μὴ σὲ λατρεύω ἀκόμα πρὸ βαθύτερα καὶ πρὸ πονεμένα; Μὲ τέτοια λατρεία θὰ σὲ θυμῶθῃ πάλαι καὶ θὰ σοῦ ξαναγράψω, γιατί ἔχω ἀκόμα κάμποσα νὰ σοῦ πῶ.

Ὁ ἀδερφός σου

A. E.

— Ὁ κ. Καλοσύνης, Λατίνης ἀνὴρ καὶ λόγου του, ἔκανε μὴ κωμῶδιαν, ἐνῶ μποροῦσε ἀξιόλογα νὰ κάνει δυὸ καὶ τρεῖς; τὴν εἶπε ὁ Ὀμογενῆς, καὶ τὴν παράστησε στὴ Νεάπολιν τὴν περασμένη βδομάδα.

— Στὴν περίφημῃ αὐτῇ κωμῶδιαν βριστόταν ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης καὶ κάθῃ δημοτικιστῆς, ἴσως γιατί δὲ στέλ-λουν ἔργα τους στὸ Λατίνειο, καὶ μέσα σ' ἄλλα παρευ-σιαζότανε, μᾶς εἶπαν, καὶ ἓνας ποιητῆς δημοτικιστῆς ποῦ διακόνει χρήματα ἀπὸ τὸν Ὀμογενῆ, ἀπαγγέλλοντάς του ποιήματα, ποῦ δὲ δημοσιεύονται οὔτε στὸν «Ἀκρίταν».

— Θὰ λέγαμε πῶς αὐτὸ εἶναι βρωμερὴ συκοφαντία, σὰν κάθε ἄλλῃ τῶν καθαρευουσιάνων, ἃ δὲ μαθαίναμε πῶς πέρει στὴν Αἴγυπτον ἓνας τάχα ποιητῆς καὶ τάχα δημο-τικιστῆς παράστησε τὴν ἴδιαν σκηνὴν στὸ φυσικὸ μὲ κάποιον Ὀμογενῆ καὶ ἐκεῖ κάτου.

— Πῆγε δηλ. σπῖτι τοῦ τὰ Χριστοῦγεννα, στάθηκε μπροστὰ τοῦ μεγάλου πρεσβ. τοῦ ἀπαγγέλει τὰ Χριστοῦ-γεννα, ἀριερωμένα στὴν κάσση του, καὶ ὕστερα μὲ τρόπο τοῦδειξε πῶς πρέπει νὰ πληρωθεῖ γὰρ τὸν κόπο του.

— Ὁ κ. Καλοσύνης αὐτὴ τὴ σκηνήν, λένε, ξεμεταλ-λεύτηκε γὰρ νὰ βρῇ καὶ συκοφαντήσῃ τοὺς δημοτικι-στάδες, μὰ τόσο ἄσχημα τὴν ἔγραψε καὶ τόσο ἀνοστο τὴν ἔπαιξε ὁ θεατρίων, ποῦ ἡ συκοφαντία καὶ ἡ βρισιὰ μετα-μορφώθηκε σ' ἐπαινὸς μας. Νὰ τί θὰ πῇ Τέχνη μὴ φορᾷ!

Ἐνας λογιώτατος ὅταν ἀπάντησε κάποιον φίλο του τοῦ εἶπε:

— Ἀπόψε σ' εἶδα τὸν ὕπνο μου καὶ σὲ χαι-ρέτησα.

Κι ὁ ἄλλος:

— Νὰ μὲ συμπαθῇς ποῦ δὲν τὸ πρόσεξα.

Ἐνας λογιώτατος ἀγόρευσε κάποτε σπῖτι καὶ σκυφτόντας ἀπὸ τὸ παράθυρο φωτοῦσε τοὺς διαβάτες:

— Μοῦ μοιάζει;

— Σὰ θέλει ὁ θεός, τοῦ χρόνου.
— Καρκαθίζεις νὰ γενῇς μὴ μέρα.
— Εὐκαριστῶ, νῆσαι καλὰ.
— Πάρε, Γιάννη, πάρε τὰ λουλούδια, καὶ μύ-ρισε μὲ δαῦτα τὴ θάλασσα. Κάλιο στὴ θάλασσα, κακόμοιρο παιδί, κάλιο στὴ θάλασσα.
— Μὰ τῶρα τῆς κυρᾶ Θεανῶς...
— Τὸ ἴδιο θᾶνε... καλὰ, δὲς τὰ τῆς Θεανῶς...
— Μητέρα, εἶπα τότες χαϊράμενη, σὰν καλὸς εἶνε ὁ πατέρας σήμερα! τὸν ἀκούς, μητέρα;
Ἡ μητέρα δάκρυζε ἀκούγοντάς τον νὰ μιλῇ μὲ τέτοια καλῶσύνη καὶ εὐγενικότη στὸ Γιάννη.
— Καλῶς τονε τὸ Γιάννη. Καλῶς τονε, εἶπαμε στὸ Γιάννη ποῦ τὸν εἶδαμε νὰ ρχεταί. Κεῖνος λα-χανίζοντας, καταδρωμένος, μοῦ πρόσφερε τὰ λου-λούδια του, καὶ κατατρομασμένος ὅλο καὶ τήραζε κατὰ τὴν πόρτα μὴν ἔρχεται ὁ πατέρας. Στριφογύ-ριζε καὶ κοίταζε μὲς ξαφνιασμένος. Ὑστερα συνερ-χάμενος μὲ ζύγωσε καὶ μοῦ εἶπε σιγαλὰ.
— Τί ἔχει; Μὴ θύμωσες μὲ τὰ μένα;
— Ὅχι, δόλις Γιαννάκη, τοῦ εἶπα, καὶ τί ἔχει μὲ τὰ σένα;
— Μὰ ξέρω καὶ γώ. Παραξένο πράμα. Σὰν ἔξω μὲ κοίταζε. Εἶπα: πρῶτῃ βολὰ μπαίνω σὲ τοῦτο τὸ σπῖτι μὲ λουλούδια; Ἀχ, εἶσαι τό χει ἢ μοῖρα

μου μένα. Ὅλο νὰ σκοτᾷτω... Ὅλο καὶ νὰ μὲ συντυχαίνει ὁ σατανᾶς. Ὅλο ἀπὸ δῶ μέσα...

— Μὴ βλαστημᾷς, Γιάννη, τοῦ εἶπε ἡ μητέρα μου φεύγοντας μὲ τὴν ἀδερφοῦλα μου καὶ ἀφίνοντάς μας μόνονους.

— Μὴ βλαστημᾷς... Ποτὲς μου δὲ βλαστήμησα. Βοήθειά σας ἡ Θεοτόκος...

Σώπασε τότε, καὶ πάλι ταραγμένος ἀκούγε κά-ποιους χτύπους στὴ σκάλα.

— Ἐρχεται, μοῦ εἶπε...

— Μπὰ σὲ καλὸ σου, τί τρέμεις ἐτσι;

— Τρέμω... τρέμω... νὰ γιατί. Χτὲς μᾶζενα πεταλίδες στ' ἀκρογιάλι. Πέρασε ἀπὸ τὰ βράχια, μὲ καλημέρισε, καὶ μοῦ φώναζε νὰ πᾶω σιμὰ του. Ὑστερα σὰν ἐπῆγα μοῦ εἶπε σιγαλὰ.

— Εἶρεῖς τί σὲ κάνω...

— Γιατί, θεῖς; τοῦ εἶπα.

— Μὴν ξαναπατήσῃς τὸ πόδι σου στὸ σπῖτι, γιατί θὰ σὲ ἀνοίξω σὲ δυό. Πάντα καὶ σὺ μὲ τὰ λουλούδια σου... Τί δικόλο ἔχεις καὶ μάθησες τοὺς φράχτες, καὶ δὲν ἀφῆσες λουλούδι στὸν τόπο του... Τί ἔχεις μωρὲ καὶ σὺ;.. Μοῦλε;.. Ὅχι, μὰ τὸ ναί, ὄχι!.. Κάτι ἄλλο ἤθελα νὰ σοῦ εἰπῶ... ἂ, ναί, ἤθε-λα νὰ σὲ εἰπῶ μούτσε... τοῦ καρδιοῦ μου!.. Χά! χά!.. χά!.. Ἐλα τότες μπορεῖς νὰ ρχεσαι σπῖτι μου...

ἀστεϊεύτηκα... μὰ κοίτα καλὰ ξέρεις, γιατί μὴ θαρρεῖς πῶς δὲν ἐρίξω ὅσους ζοῦνε στὴ στέγη μου!.. Μπὰ, τοὺς καλορίζω μαλιστα... Κι ἂν θές νὰ δο-κιμάσῃς, κλέψε κανέναν καὶ θὰ θαρραπῇς... Χά! χά! Οὐτε τοῦτο νὰ κάμῃς, οὔτε τῆλλο! Ἐλα, ἔλα, γαῖά σου Γιάννη!..

Ὑστερα σουφρώνοντας πάλαι τὰ φρύδια καὶ τη-ράζοντας κατὰ τὰ βράχια ξαναεῖπε:

— Ὁ γοῦ, καὶ σὺ μαῦρος ἄνθρωπε. Ποῦ πᾶς καὶ τριγυρνᾷς ἐδῶθε κείθε;.. Ἐκρμένιστο καρδί. Κα-κότυχε ἄνθρωπε, δούλευε, πελῆκα, τρώχαι, σκάρες, ἴδρωνε. Ἰδρωνε, καὶ φτῖνε τὸ αἶμα, καὶ τί ἀπόλαψη στερνά;.. Τί τῶρελο;.. Ἐνα κέρατο χρυσό... ἓνα ἐλαφίσιο κερατάκι... Χά! χά! χά!.. Κακοντέλη μου Γιάννη, τί μωρὲ καὶ σὺ βουρλίστηκες;.. Γιὰ πὲς μου στ' ἀλήθεια, ζῆς μωρὲ στὴ θάλασσα, στὴ μεγάλη σου θάλασσα, καὶ γυρίζεις ἄλλου τὰ μάτια;.. Πὲς μου. Τί νοιώθεις;.. Πονᾷς πονεμένα, ἔλα τώρα, πὲς μου, καὶς πονεμένα;.. Σκᾶς, καὶ πάλαι ξαναράβεσαι, λυώνεις σὰν τὸ χιόνι στὸν ἥλιο, ἀνεβάνεις κορφὲς καὶ γκρεμίζεις στίς ἄβυσσες;.. Καὶ πάλαι πηδᾷς στὸ χορὸ τοῦ κυμάτου καὶ στὰ ξάρτια βρίσκεσαι, ταξιδεύεις στὰ νέφια καὶ φεύγεις στ' ἀγέρια; Ποῦ πᾶς, ποῦ σὲ φέρνει ἡ Μοῖρα, ἡ καὶ σὺ καθάληκες, μωρὲ, καὶ στέκεις καθαλῆρας;.. Κακοντέλη Γιάννη!..